

تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی

سید حسین نسل موسوی^۱

ابراهیم عنایت پور شیاده^۲

آرش آذین فر^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱

شناسه دیجیتال: 10.30495/afi.2022.1952286.1105

چکیده

کیفیت گزارشگری مالی یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران است؛ لذا، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی است که از طریق کیفیت ارقام تعهدی محاسبه شده است. برای روشن‌تر شدن بیشتر رابطه مذکور، این مطالعه به طور تجربی اثر تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی را ارزیابی می‌کند. این مطالعه بر اساس نمونه‌ای متشکل از ۱۲۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ بوده است. جهت بررسی فرضیات پژوهش، از روش آماری مبتنی بر رگرسیون چندمتغیره و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Eviews 10 استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش بیانگر آن است که کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

کلید واژه‌ها: کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی، ارقام تعهدی.

طبقه‌بندی موضوعی: G29, M42.

۱. گروه حسابداری، واحد قائم‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم‌شهر، ایران. (نویسنده مسئول). nseyedhossein2@yahoo.com

۲. گروه حسابداری، واحد قائم‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم‌شهر، ایران.

۳. گروه حسابداری، واحد قائم‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم‌شهر، ایران.

۱- مقدمه

با رسوایی‌های مالی واحدهای تجاری و پرونده‌های کلاهبرداری که در سال‌های آغازین قرن ۲۱ به شرکت‌ها لطمه زد، قانون‌گذاران، ساختارهای حاکمیت شرکتی را برای محافظت از سرمایه‌گذاران و اجتناب از گزارش‌های مالی متقلبانه ارائه کردند. به همین دلیل بحث‌های زیادی در مورد نقش اساسی حاکمیت شرکتی در افزایش کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه نظریه‌های نمایندگی و علامت‌دهی وجود داشته است (بدارد و گندرون^۱، ۲۰۱۰). کیفیت گزارشگری مالی برای استفاده سهام‌داران، اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران نهایی است و اطلاعات مالی مربوط به یک شرکت را به آن‌ها ارائه می‌دهد که در تصمیم‌گیری‌های آنان مؤثر است. از این رو ارائه اطلاعات قابل اعتماد، به‌موقع و مربوط برای بازارهای کارا، حیاتی است. فقدان این اطلاعات باعث دست‌کاری بازار می‌شود. این بدان معناست که اطلاعات نباید جانب‌دارانه باشد. با این حال اطلاعات ارائه‌شده باید بیانگر فعالیت‌های واقعی واحد تجاری بوده و نحوه افشای آن‌ها، مناسب هست (اوکوی و اوفوگبو^۲، ۲۰۱۱). بر این اساس، مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی تدوین‌شده تا بر کیفیت سود تأثیر مثبت گذاشته و انگیزه دست‌کاری سود را از بین ببرند. با این وجود، گزارش‌های مرتبط با اختلاس، ورشکستگی و درماندگی، بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر داشته است (اولوکور و همکاران^۳، ۲۰۱۶). کمیته حسابرسی درباره انتخاب و تصویب رویه‌های مورد استفاده شرکت، نظر می‌دهد و می‌تواند بر رویکرد گزارشگری مالی، میزان افشاء و میزان رعایت استانداردها تأثیر بگذارد. به‌طور کلی شواهد حاصل از پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهد که وجود کمیته حسابرسی فعال و استقلال اعضای آن موجب کاهش مسائل و مشکلات مرتبط با کیفیت گزارشگری مالی می‌گردد؛ اما بروز تخلف در شرکت‌هایی که کمیته حسابرسی مناسبی دارند، بیانگر این واقعیت است که عملیات کمیته حسابرسی باید با دقت بیشتری مورد بررسی قرار گیرد (بنستون و هارتگریوز^۴، ۲۰۰۲). هرچند می‌توان اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی را با ویژگی‌هایی مانند استقلال و تخصص بهبود بخشید؛ اما این ویژگی‌ها به‌تنهایی برای افزایش کیفیت گزارشگری مالی کافی نیست. در برخی پژوهش همچون رایت^۵ (۱۹۹۶) و نخعی و حیدری نسب (۱۳۹۸) در خصوص روابط مستقیم بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی صورت‌گرفته است. باهدف افزایش این رابطه،

1. Bédard & Gendron
2. Okoye & Ofoegbu
3. Olowokure *et al.*
4. Benston & Hartgraves
5. Wright

اثر تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع، با وجود اذعان گسترده به اهمیت کیفیت حسابرسی، شکافی در بدنه تجربی مطالعات وجود دارد که اثر تعدیل‌کننده این عامل را بررسی می‌کند. این موضوع به شرکت‌ها کمک می‌کند تا کیفیت حسابرسی را بهبود بخشیده و از مشکلات گزارشگری مالی جلوگیری کند. در ادامه، ساختار پژوهش مبانی نظری و تجربی پژوهش‌های انجام شده و بر اساس آن فرضیه‌های پژوهش، ارائه می‌شود. سپس به معرفی روش‌شناسی پژوهش و تعاریف عملیاتی متغیرها و در پایان، یافته‌ها و نتایج پژوهش ارائه شده است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از وظایف اساسی کمیته حسابرسی، نظارت بر کیفیت گزارشگری مالی از طریق نظارت بر کنترل‌های داخلی شرکت برای اطمینان از انطباق آن با مقررات و قوانین است. به گفته اسمیت^۱ (۲۰۰۳)، کمیته حسابرسی باید مسائل مهم گزارشگری مالی و قضاوت‌های انجام‌شده در ارتباط با تهیه صورت‌های مالی، گزارش‌های میان‌دوره‌ای، پیش‌نویس اولیه صورت‌های مالی مرتبط را بررسی کند. کمیته حسابرسی باید شفافیت و کامل بودن افشا در صورت‌های مالی را نیز بررسی کند. علاوه بر این، کمیته حسابرسی باید اطلاعات مرتبط ارائه‌شده همراه با صورت‌های مالی، از جمله بررسی عملیاتی و مالی و بیانیه‌های حاکمیت شرکتی مربوط به حسابرسی و مدیریت ریسک را بررسی کند.

جوناس و بلانشت^۲ (۲۰۰۰) کیفیت گزارشگری مالی را این‌گونه تعریف کردند: گزارشگری مالی باکیفیت، اطلاعات مالی کامل و شفافی است که برای ابهام یا گمراه کردن استفاده‌کنندگان طراحی نشده است؛ بنابراین، آن‌ها دیدگاه حمایت از سهام‌داران و سرمایه‌گذاران را در تعریف کیفیت گزارشگری مالی به کار برده‌اند، به این معنی که کیفیت گزارشگری به سودمندی و کفایت آن برای تأمین‌کنندگان سرمایه بستگی دارد. از این رو، هرچه استفاده از اطلاعات گزارش مالی بیشتر باشد، کیفیت گزارش مالی بالاتر است و بالعکس؛ بنابراین، صورت‌های مالی باید اطلاعات شفاف، به‌موقع و قابل‌اعتماد را برای محافظت از سرمایه‌گذاران ارائه دهد. علاوه بر این، **آکجو و باباتونده**^۳ (۲۰۱۷) نشان دادند که کیفیت گزارشگری مالی شامل اطلاعات مالی و اطلاعات غیرمالی مفید برای تصمیم‌گیری در گزارشگری مالی می‌شود. در واقع، ارقام مالی بسیار موردتوجه هستند، اما اطلاعات غیرمالی نیز ممکن است یک شرکت را متمایز کند و تأمین‌کنندگان سرمایه را تشویق به سرمایه‌گذاری در آن کند. در حقیقت، عناصر مالی و غیرمالی خاص در گزارش‌های مالی بر اساس رویکرد ویژگی‌های خاص برای اندازه‌گیری کیفیت

1. Smith

2. Jonas & Blanchet

3. Akeju & Babatunde

صورت‌های مالی استفاده می‌شود و تأثیر ارائه اطلاعات خاص در گزارش سالانه بر تصمیمات اتخاذشده توسط کاربران را اندازه‌گیری می‌کنند.

در شرکت‌هایی که کمیته حسابرسی دارند، میزان اشتباهات و تخلفات در تهیه صورت‌های مالی کمتر از سایر شرکت‌ها است (مک مولن، ۱۹۹۶). تأثیر کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی را می‌توان بر اساس اقدامات نهادهای ناظر مانند کمیسیون اوراق بهادار و بورس در آمریکا و هیئت بررسی گزارشگری مالی در انگلستان، بررسی نمود. تحلیل گران به کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌هایی که درصد حضور مدیران خاکستری در کمیته حسابرسی آن‌ها پایین است، رتبه بالایی داده‌اند (رایت، ۱۹۹۶). مدیران خاکستری مدیرانی هستند که با مدیران اجرایی شرکت یا با شرکت رابطه مالی و اقتصادی دارند. همچنین یافته‌های رایت (۱۹۹۶) نشان می‌دهد شرکت‌هایی که از استانداردهای گزارشگری کمیسیون اوراق بهادار و بورس تخلف کرده‌اند، شرکت‌هایی هستند که در کمیته حسابرسی آن‌ها، درصد بالایی از مدیران اجرایی یا مدیران خاکستری حضور دارند. نصیرزاده و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، از طریق اندازه‌گیری اقلام تعهدی اختیاری پرداختند. این ویژگی‌ها شامل تخصص مالی، استقلال، تجربه و اندازه کمیته حسابرسی است. داده‌های پژوهش بر اساس نمونه‌ای متشکل از ۳۱۰ مشاهده سال شرکت در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۳، آزمون شدند. یافته‌ها حاکی از آن است که بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و مدیریت سود تعهدی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. اما برخلاف انتظار پژوهشگران بین تجربه کمیته حسابرسی و مدیریت سود تعهدی رابطه مثبت و معناداری مشاهده گردید. در ادامه یافته‌ها نشان داد که بین استقلال و اندازه کمیته حسابرسی با مدیریت سود تعهدی رابطه معناداری وجود ندارد.

استقلال کمیته حسابرسی، توجه زیادی را به خود جلب نموده است. باین‌حال، برای عملکرد مؤثر، کمیته‌های حسابرسی باید مستقل از مدیریت باشند، زیرا موجب می‌گردد حساب‌رسان داخلی و مستقل از تأثیرات و دخالت‌های نابجای مدیران شرکت‌ها عاری باشند. مطابق ماده (۱) منشور کمیته حسابرسی، عضو مستقل، عضوی است فاقد هرگونه رابطه یا منافع مستقیم یا غیرمستقیم که بر تصمیم‌گیری مستقل وی اثرگذار باشد، موجب جانب‌داری وی از منافع فرد یا گروه خاصی از سهام‌داران یا سایر ذی‌نفعان شود یا سبب عدم رعایت منافع یکسان سهام‌داران گردد.

دی فوند و همکاران^۱ (۲۰۰۵) ادعا کردند که یک کارشناس مالی برای اثربخشی کمیته حسابرسی ضروری تلقی می‌شود؛ زیرا کمیته باید طیف وسیعی از وظایف را انجام دهد که به سطح بالایی از پیچیدگی مالی نیاز دارد. علاوه بر این، **ضالیوال و همکاران**^۲ (۲۰۱۰) نشان دادند که توانایی متخصص، کیفیت سود را افزایش می‌دهد. بند (۶) ماده (۱) منشور کمیته داخلی بیان می‌دارد که اعضای کمیته حسابرسی باید مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد، سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) داشته و توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی را داشته باشند.

از منظر نظریه وابستگی به منابع^۳، اندازه کمیته حسابرسی برای بهبود کیفیت گزارشگری مالی عامل بسیار مهم در نظر گرفته شده است. در واقع، کمیته‌های حسابرسی بزرگ‌تر احتمالاً به‌عنوان نهادهای معتبری که وظایف نظارتی مؤثری را اعمال می‌کنند، رفتار می‌نمایند. علاوه بر این **ضالیوال و همکاران** (۲۰۱۰) در پژوهش خود نشان دادند که اندازه کمیته حسابرسی به دلیل مهارت و تجربه متفاوت اعضا که از خود به اشتراک گذاشته می‌شود، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد.

تعاریف متعددی از کیفیت حسابرسی ارائه گردیده است. **دی آنجلو**^۴ (۱۹۸۱)، کیفیت حسابرسی را ارزیابی (استنباط) بازار از احتمال این که حسابرس موارد تحریفات بااهمیت در صورت‌های مالی و یا سیستم حسابداری صاحب‌کار را کشف کند و تحریف بااهمیت کشف‌شده را گزارش دهد، عنوان می‌نماید. همچنین به‌صورت تحلیلی نشان می‌دهد که حسابرسان بزرگ دارای شهرت بیشتری هستند و برای حفظ آن محتاطانه عمل می‌کنند؛ بنابراین انگیزه بیشتری برای ارائه حسابرسی باکیفیت بالاتر دارند تا بتوانند شهرت خود را حفظ کنند و خطر دادرسی و اقامه دعوا را کاهش دهند. شواهد بیشتر نشان می‌دهد که حسابرسان بزرگ پیش‌بینی‌های به‌موقع و قابل‌اطمینان‌تری دارند (**بال و همکاران**^۵، ۲۰۱۱) و همچنین از قابلیت مقایسه گزارشگری مالی بالاتری برخوردارند (**فرانسیس و همکاران**^۶، ۲۰۱۳). به گفته **دی فوند و ژانگ**^۷ (۲۰۱۴)، هنگامی که فرآیند حسابرسی بر پایه استانداردهای حسابرسی انجام و از کیفیت خوبی برخوردار باشد، به صورت‌های مالی اعتبار بخشیده و در فرآیند تصمیم‌گیری بیشتر مورد اتکا قرار می‌گیرد. اگر سرمایه‌گذاران درک کنند شرکت‌ها دارای حسابرسان باکیفیت‌تری برای تأیید

1. DeFond *et al.*

2. Dhaliwal *et al.*

3. Resource dependence theory

4. DeAngelo

5. Ball *et al.*

6. Francis *et al.*

7. DeFond & Zhang

صورت‌های مالی هستند، پیش‌بینی جریان‌های نقدی آن‌ها دقیق‌تر خواهد بود و در مورد عدم قطعیت جریان‌های نقدی آینده اختلاف نظر کمتری خواهد داشت (چن و همکاران^۱، ۲۰۱۸). حساب‌برسان مستقل از طریق ارزیابی بی‌طرفانه خود، اعتبار گزارشگری مالی را ارزش‌گذاری می‌کنند و اطلاعات صورت‌های مالی را با استانداردهای حسابداری مطابقت می‌دهند (پیوتروسکی و وونگ^۲، ۲۰۱۲ و جیانگ و کیم^۳، ۲۰۱۵). حساب‌برسان با کیفیت بالاتر، سهل‌انگاری‌های اصولی و اطلاعات جعلی گزارش‌های مالی مشتریان خود را با احتمال بیشتری پیدا می‌کنند و در نتیجه، نسبت به حساب‌برسانی با کیفیت پایین‌تر، گزارش‌های مالی معتبری را ارائه می‌دهند. باتوجه‌به اطمینان و اعتباری که توسط حساب‌برسان با کیفیت‌تر تضمین می‌شود، برای سرمایه‌گذاران وقت کمتری نیاز است تا به محض رسیدن اطلاعات جدید مربوط به قیمت، پیش‌بینی‌های قبلی جریان نقدینگی را به‌روزرسانی کنند (چن و همکاران، ۲۰۱۸). در این خصوص خانی و رجب‌دری (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی رابطه کیفیت حسابرسی و واکنش تأخیری قیمت سهام با نقش تعدیلگر عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. پژوهش ایشان در قالب دو فرضیه مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل یافته‌های پژوهش نیز با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که بین کیفیت حسابرسی و واکنش تأخیری قیمت سهام رابطه منفی و معناداری وجود دارد. هم‌چنین، رابطه بین کیفیت حسابرسی و واکنش تأخیری قیمت سهام با حضور متغیر عدم تقارن اطلاعاتی به گونه منفی تعدیل می‌شود و کاهش می‌یابد. یافته‌های پژوهش مؤید آن است که باتوجه‌به اهمیت واکنش تأخیری قیمت سهام در کارایی بازار، لازم است که به این مسئله و متغیرهای مؤثر بر آن توجه بیشتری شود. صالحی و همکاران^۴ (۲۰۱۷)، در پژوهش خود کیفیت حسابرسی را این‌گونه تعریف نمودند: احتمال وجود اشتباهات قابل‌توجه در صورت‌های مالی که حساب‌برسان قادر به کشف آن‌ها باشد. بر این اساس، راجگوپال و همکاران^۵ (۲۰۱۹) چندین معیار از کیفیت حسابرسی را به طور عمده تعریف می‌کنند، ۴ مؤسسه بزرگ حساب‌برسان متخصص صنعت، حق‌الزحمه حسابرسی، دوره تصدی حسابرسی و غیره. در واقع، اعتقاد بر این است که حساب‌برسان بزرگ‌تر انگیزه‌های قوی‌تر و شایستگی‌های بهتری برای ارائه حسابرسی با کیفیت بالا دارند (دی آنجلو، ۱۹۸۱). علاوه بر این، انتصاب حساب‌برسان ۴ بزرگ به شرکت‌ها این امکان را می‌دهد که زبان‌های بزرگ‌تر را زودتر تشخیص دهند و در نتیجه میزان دست‌کاری در سود را کاهش دهند. اگرچه مطالعات فراوانی با تمرکز بر کیفیت حسابرسی وجود دارد، اما مطالعات کمی وجود دارد که

1. Chen *et al.*
2. Piotroski & Wong
3. Jiang & Kim
4. Salehi *et al.*
5. Rajgopal *et al.*

اثر تعدیل‌کننده آن را بر رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی ارزیابی می‌کند. به طور خاص، باتوجه‌به ادبیات حسابداری اخیر، **جیراپورن و همکاران**^۱ (۲۰۱۸) نشان می‌دهند که استقلال هیئت‌مدیره را می‌توان باکیفیت حسابرسی مستقل جایگزین کرد. این پژوهشگران ثابت کردند که شرکت‌هایی که درصد بیشتری از مدیران مستقل در هیئت‌مدیره دارند، شانس کمتری برای استفاده از ۴ مؤسسه حسابرسی بزرگ بین‌المللی دارند. طرفداران نظریه نهادی استدلال کرده‌اند که کمیته حسابرسی یک شرکت که اعضای آن دارای مهارت‌های صنعتی خاصی هستند باکیفیت گزارشگری مالی بالاتر مرتبط است. از این رو، **کوهن و همکاران**^۲ (۲۰۱۷) دریافتند که اگر مدیران و کمیته‌های حسابرسی چنین شرکت‌هایی در هیئت‌مدیره یک صنعت مشابه کار کنند، این ارتباط ممکن است تخصص کمیته را افزایش داده و پس از آن مهارت عمومی خود را برای عمل به‌عنوان ناظران مؤثر گسترش دهد. **ودبعی و همکاران** (۱۳۹۸) در پژوهشی، نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود را مورد بررسی قرار دادند. نتایج به‌دست‌آمده از فرضیات پژوهش نشان می‌دهد که هنگامی که یک کمیته حسابرسی اثربخش با یک حسابرس متخصص در صنعت در تعامل هستند، احتمال کاهش مدیریت سود وجود دارد. همچنین نتایج حاکی از آن است که اثر تعدیل‌گر اندازه مؤسسه حسابرسی بر اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود تأثیر معناداری دارد. بنا بر نتایج به‌دست‌آمده از فرضیه سوم نشان می‌دهد که هنگامی که یک کمیته حسابرسی اثربخش با دوره تصدی حسابرس در تعامل است احتمال کاهش مدیریت سود وجود دارد. **مردسی**^۳ (۲۰۲۱) در پژوهش خود تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی را در بین شرکت‌های غیرمالی بورس اوراق بهادار آمستردام، بررسی نمود. نتایج پژوهش نشان داد که مکانیسم حاکمیت شرکتی، عمدتاً اعضای مستقل، کارشناس مالی و اندازه کمیته حسابرسی رابطه معنی‌داری با مدیریت سود واقعی دارد. با این حال، تأثیر جلسات کمیته حسابرسی بر مدیریت سود واقعی قابل توجه نیست. همچنین شواهدی وجود دارد که کیفیت حسابرسی کمیته حسابرسی را تعدیل می‌کند. باتوجه‌به متغیرهای مستقل، این مطالعه تأثیر سه ویژگی کمیته حسابرسی را بررسی می‌کند. این مطالعه، کیفیت حسابرسی را به‌عنوان یک متغیر تعدیل‌گر بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی معرفی می‌کند.

بر اساس مبانی نظری و پیشینه ذکر شده فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر بیان می‌شود:

فرضیه اول: بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه معناداری وجود دارد.

1. Jiraporn et al.

2. Cohen et al.

3. Mardessi

فرضیه دوم: بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه چهارم: کیفیت حسابرسی بر رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر معناداری دارد.

فرضیه پنجم: کیفیت حسابرسی بر رابطه بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر معناداری دارد.
فرضیه ششم: کیفیت حسابرسی بر رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر معناداری دارد.

۳- روش شناسی پژوهش

جامعه آماری پژوهش، کلیه شرکت‌هایی هستند که در بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ در بورس اوراق بهادار تهران حضور داشته‌اند. نمونه آماری پژوهش شامل آن دسته از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران هست که از طریق حذف سامانمند و باتوجه به محدودیت‌های ذیل، انتخاب می‌شوند:
۱. در طی سال‌های مورد بررسی، تغییر سال مالی نداده باشند و سال مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد.

۲. قبل از سال ۱۳۹۳ در بورس پذیرفته‌شده و تا پایان دوره مورد بررسی از بورس خارج نشده باشند و اطلاعات آن‌ها در دسترس باشد.

۳. جزء شرکت‌های واسطه‌گری (سرمایه‌گذاری، بانک‌ها، هلدینگ و لیزینگ) نباشند. این‌گونه شرکت‌ها به دلیل تفاوت فعالیت‌ها و صورت‌های مالی حذف گردیده‌اند.
از میان جامعه آماری، تعداد ۱۲۰ شرکت در طی ۶ سال به‌عنوان نمونه آماری در پژوهش، استفاده گردیده است.

باتوجه به متغیرهای و فرضیه‌های پژوهش، مدل‌های زیر مورد بررسی و سنجش قرار می‌گیرد:

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC Ind + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC FS + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۲)}$$

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC Size + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۳)}$$

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC Ind + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times AC Ind) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۴)}$$

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACFS + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times ACFS) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۵)}$$

$$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACSize + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times ACSize) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon \quad \text{رابطه (۶)}$$

الف) متغیر وابسته پژوهش

کیفیت گزارشگری مالی (ACC_{it}): از اندازه‌گیری کیفیت اقلام تعهدی به‌عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری کیفیت گزارشگری مالی استفاده می‌شود زیرا اقلام تعهدی عامل اصلی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی هستند و در صورتی که در برآورد آن‌ها میزان خطا کمتر باشد، سودها نشانه بهتری از جریان‌های نقدی آتی خواهند بود. از طرف دیگر اقلام تعهدی، ارزش اطلاعاتی سود را با کاهش اثر نوسانات ناپایدار در جریان‌های نقدی بهبود می‌بخشد و هنگامی که کیفیت اقلام تعهدی بالا باشد، این امر باعث قابل‌اتکاتر شدن برآوردها و در نتیجه بالا رفتن کیفیت گزارشگری مالی می‌شود (بیدل و همکاران^۱، ۲۰۰۹). برای اندازه‌گیری کیفیت اقلام تعهدی از مدل مک نیکولز^۲ (۲۰۰۰) استفاده می‌شود.

$$\Delta WC_t = \alpha + \beta_1 CFO_{t-1} + \beta_2 CFO_t + \beta_3 CFO_{t+1} + \beta_4 \Delta REV_t + \beta_5 PPE_t + \epsilon_t \quad \text{رابطه (۷)}$$

در رابطه (۷)، CFO_t ، وجه نقد حاصل از عملیات که از عملیات صورت‌های مالی قابل استخراج؛ ΔREV_t ، تغییرات در فروش سال جاری و PPE_t ، میزان تجهیزات، اموال و ماشین‌آلات دوره جاری است.

$$\Delta WC_t = \Delta AR + \Delta Inventory - \Delta AP + other Assets(net) \quad \text{رابطه (۸)}$$

در رابطه (۸)، ΔWC_t تغییرات سرمایه در گردش عبارت است از تغییرات حساب‌های دریافتی (ΔAP) بعلاوه تغییرات موجودی کالا ($\Delta Inventory$) و سایر دارایی‌های جاری ($other Assets$)، منهای تغییرات حساب‌های پرداختی (ΔAP) است.

همه متغیرهای بالا با استفاده از متوسط جمع دارایی‌ها استاندارد می‌شوند. انحراف خطای باقیمانده مدل مذکور نشان‌دهنده کیفیت اقلام تعهدی است. با توجه به اینکه، کمتر بودن این عدد بیانگر کیفیت بیشتر گزارشگری مالی است، پس قدر مطلق خطای به‌دست‌آمده در عدد (-۱) ضرب می‌شود.

ب) متغیر مستقل پژوهش

کمیته حسابرسی (Audit Committee)

۱- استقلال کمیته حسابرسی: در این پژوهش، استقلال کمیته حسابرسی از نسبت اعضای مستقل

کمیته حسابرسی به کل اعضای کمیته محاسبه گردیده است (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴).

۲- تخصص مالی کمیته حسابرسی: در این پژوهش تخصص مالی کمیته حسابرسی از طریق نسبت اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی استفاده شده است (داداشی و نوروزی، ۱۳۹۷).

۳- اندازه کمیته حسابرسی: اندازه کمیته حسابرسی بیانگر تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی است که می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر کمیته حسابرسی داشته باشد. (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴).
ج) متغیر تعدیل گر

در این پژوهش، سازمان حسابرسی به‌عنوان مؤسسه بزرگ و دارای اعتبار و شهرت بالا (درجه ۱) و در مقابل سایر مؤسسات حسابرسی (مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی) که اندازه آنها نسبت به سازمان حسابرسی کوچک‌تر است، به‌عنوان مؤسسات دارای اعتبار و شهرت پایین (درجه ۲) در نظر گرفته شده است. در صورتی که حسابرس شرکت صاحب کار طی دوره پژوهش، سازمان حسابرسی بوده است، مقدار متغیر مجازی اندازه حسابرسی برابر با یک و در غیر این صورت مقدار آن برابر صفر در نظر گرفته شد (شجاع‌الله کائی و نیک‌کار، ۱۳۹۷).

د) متغیرهای کنترلی پژوهش

۱- اهرم مالی: اهرم مالی از طریق نسبت مجموع بدهی‌ها به مجموع دارایی‌ها محاسبه می‌گردد (مردسی، ۲۰۲۱).

۲- اندازه شرکت: اندازه شرکت از طریق لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت محاسبه می‌گردد (مردسی، ۲۰۲۱).

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

باتوجه به اینکه در این پژوهش از روش پانل دیتا استفاده شده است و همچنین دوره زمانی ۶ ساله پژوهش طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ و تعداد ۱۲۰ شرکت مورد مطالعه، یک ماتریس ۱۲۰×۶ تشکیل خواهند داد. قبل از اینکه به آزمون فرضیه پژوهش پرداخته شود، لازم است از ویژگی‌های توصیفی شرکت‌ها اطلاع حاصل شود. از این رو میانگین و انحراف معیار و... هر کدام از متغیرهای پژوهش در کل دوره ۶ ساله در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) آمار توصیفی متغیرها

Table (1) Descriptive statistics of variables

نام متغیر	معیارها	میانگین	ماکزیمم	مینیمم	انحراف معیار
ACC	۰/۲۰	۰/۶۵	۰/۰۱	۰/۱۵	
AC Ind	۰/۶۷	۱/۰۰	۰/۰۰	۰/۲۶	
AC FS	۰/۷۶	۱/۰۰	۰/۰۰	۰/۳۱	
AC Size	۳/۱۲	۵/۰۰	۳/۰۰	۰/۴۶	
AQ	۰/۱۹	۱/۰۰	۰/۰۰	۰/۳۹	
Lev	۰/۵۷	۰/۹۳	۰/۱۲	۰/۱۸	
Size	۱۴/۵۹	۲۰/۱۸	۱۱/۱۱	۱/۵۸	

به منظور شناخت بهتر جامعه مورد پژوهش و آشنای بیشتر با متغیرهای پژوهش، قبل از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری، لازم است داده‌ها توصیف شوند. در این پژوهش میانگین کیفیت اقلام تعهدی برای شرکت‌های مورد بررسی ۰/۲۰ است که معرف مرکز ثقل داده‌های توزیع هست و معیار گرایش به مرکز می‌نامند. طبق **جدول (۱)**، بیشینه استقلال کمیته حسابرسی، ۱ و کمینه آن ۰ است. در پژوهش حاضر، انحراف معیار اهرم مالی، ۰/۱۸ بوده است که نشان‌دهنده متوسط فاصله داده‌ها از نقطه میانگین هست.

بر اساس نتایج آزمون مانایی (ایم، پسران و شین) مطابق **جدول (۲)** همه متغیرهای پژوهش در سطح صفر مانا هستند.

جدول (۲) نتایج حاصل از مانایی متغیرهای پژوهش

Table (2) results of the reliability test of research variables

متغیر	Variable	آماره T	احتمال
کیفیت اقلام تعهدی	ACC	-۱۴/۵۸	۰/۰۰
استقلال کمیته حسابرسی	ACInd	-۱۷/۵۱	۰/۰۰
تخصص مالی کمیته حسابرسی	ACFS	-۷/۷۲	۰/۰۰
اندازه کمیته حسابرسی	ACSize	-۱۲/۹۹	۰/۰۰
کیفیت حسابرسی	AQ	-۷/۷۰	۰/۰۰
اهرم مالی	Lev	-۱۲/۲۳	۰/۰۰
اندازه شرکت	Size	-۷/۹۹	۰/۰۰

نتایج آزمون F لیمر (چاو) و آزمون هاسمن برای فرضیه‌های پژوهش در **جدول (۳)** ارائه شده است:

جدول (۳) نتایج حاصل از آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

Table (3) Results of Chow and Hausman tests

نتیجه	احتمال	آماره	آزمون	مدل پژوهش
روش تابلویی	۰/۰۱	۲/۹۶	F لیمر	۱
اثرات تصادفی	۰/۳۳	۱/۳۵	هاسمن	
روش تابلویی	۰/۰۰	۳/۶۳	F لیمر	۲
اثرات تصادفی	۰/۳۲	۱/۴۷	هاسمن	
روش تابلویی	۰/۰۰	۳/۴۴	F لیمر	۳
اثرات ثابت	۰/۰۰	۱۱/۵۵	هاسمن	
روش تابلویی	۰/۰۱	۳/۰۴	F لیمر	۴-۱
اثرات ثابت	۰/۰۱	۱۷/۴۵	هاسمن	
روش تابلویی	۰/۰۰	۳/۷۳	F لیمر	۴-۲
اثرات ثابت	۰/۰۰	۱۸/۶۶	هاسمن	
روش تابلویی	۰/۰۰	۳/۵۹	F لیمر	۴-۳
اثرات ثابت	۰/۰۰	۱۴/۹۲	هاسمن	

داده‌های رگرسیونی این پژوهش مربوط به دوره زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۸ می‌باشد و ماهیت آن ترکیبی از داده‌های زمانی و مقطعی است که می‌توان آن را به صورت تلفیقی یا تابلویی برازش کرد. اگر بتوان فرض کرد که همه شرکت‌ها خصوصیات مشابه دارند، آنگاه ادغام کردن داده‌های آن‌ها و استفاده از رگرسیون تلفیقی به‌آسانی امکان‌پذیر است، اما در صورت تفاوت بین داده‌های شرکت‌ها، باید از روش داده‌های تابلویی استفاده کرد. انتخاب از میان این دو شیوه، مستلزم انجام آزمون F لیمر است. در آزمون F لیمر فرض صفر بیانگر یکسانی عرض از مبدأها و فرض یک بیانگر ناهمگونی آن‌ها است. بعدازآن، برای مدل‌هایی که با روش تابلویی برازش می‌شوند، باید یکی از الگوهای اثرات ثابت یا تصادفی را نیز تعیین نمود.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه اول پژوهش در **جدول (۴)** ارائه شده است:

جدول (۴) نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

Table (4) The result of the first Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC Ind + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی‌دار است	۰/۰۰	۱۱/۶۹	۰/۳۳	عدد ثابت
معنی‌دار است	۰/۰۰	۳/۲۹	۰/۳۹	AC Ind

معنی دار است	۰/۰۰	-۷/۰۰	-۰/۱۳	Lev
معنی دار است	۰/۰۰	۲/۹۰	۰/۰۲	Size
۲۰/۰۹	آماره F		۰/۲۸	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۲۷	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۵				

باتوجه به **جدول (۴)** احتمال آماره F معادله رگرسیون در کل معنادار هست. ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر ۰/۲۷ هست که نشان می‌دهد ۲۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته، قابل استناد به تغییرات متغیر مستقل و کنترل هست و بقیه تغییرات متغیر وابسته، ناشی از سایر عوامل هست که اینجا نادیده گرفته شده‌اند. همچنین آماره دوربین واتسون برابر ۱/۹۵ هست که بیانگر عدم وجود خودهمبستگی در اجزای خطا یا اختلال در مدل هست. باتوجه به سطح معنی داری بین مؤلفه متغیر مستقل و وابسته، رابطه استقلال کمیته حسابرسی و متغیر وابسته کیفیت گزارشگری مالی، معنی دار هست. بر اساس ضرایب رگرسیونی می‌توان گفت که رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و اندازه شرکت با کیفیت گزارشگری مالی، مثبت و معنادار است و بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه دوم پژوهش در **جدول (۵)** ارائه شده است:

جدول (۵) نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

Table (5) The result of the second Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACFS + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی دار است	۰/۰۰	-۳/۲۵	-۰/۰۳	عدد ثابت
معنی دار است	۰/۰۳	۲/۱۶	۰/۰۰	ACFS
معنی دار است	۰/۰۰	-۶/۸۲	-۰/۱۳	Lev
معنی دار است	۰/۰۲	۲/۱۹	۰/۰۳	Size
۱۵/۳۱	آماره F		۰/۱۴	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۱۳	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۲				

باتوجه به **جدول (۵)** احتمال آماره F معادله رگرسیون در کل معنادار هست. ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر ۰/۱۳ هست که نشان می‌دهد ۱۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته، قابل استناد به تغییرات متغیر مستقل و کنترل هست و بقیه تغییرات متغیر وابسته، ناشی از سایر عوامل هست که اینجا نادیده

گرفته شده‌اند. همچنین آماره دوربین واتسون برابر $1/92$ هست که بیانگر عدم وجود خودهمبستگی در اجزای خطا یا اختلال در مدل هست. باتوجه به سطح و معنی‌داری بین مؤلفه متغیر مستقل و وابسته، رابطه استقلال کمیته حسابرسی و متغیر وابسته کیفیت گزارشگری مالی، معنی‌دار هست. بر اساس ضرایب رگرسیونی می‌توان گفت که رابطه بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و اندازه شرکت باکیفیت گزارشگری مالی، مثبت و معنادار است و بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه سوم پژوهش در **جدول (۶)** ارائه شده است:

جدول (۶) نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

Table (6) The result of the third Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 AC\ Size + \beta_2 Lev + \beta_3 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی‌دار است	۰/۰۰	۱۰/۹۵	۰/۰۳	عدد ثابت
معنی‌دار است	۰/۰۱	۲/۴۶	۰/۰۲	AC Size
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۶/۹۹	-۰/۱۳	Lev
معنی‌دار است	۰/۰۳	۲/۰۸	۰/۲۸	Size
۱۸/۵۵	آماره F		۰/۱۵	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۱۴	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۴				

باتوجه به **جدول (۶)** احتمال آماره F معادله رگرسیون در کل معنادار هست. ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر $0/14$ هست که نشان می‌دهد ۱۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته، قابل استناد به تغییرات متغیر مستقل و کنترل هست و بقیه تغییرات متغیر وابسته، ناشی از سایر عوامل هست که اینجا نادیده گرفته شده‌اند. همچنین آماره دوربین واتسون برابر $1/94$ هست که بیانگر عدم وجود خودهمبستگی در اجزای خطا یا اختلال در مدل هست. باتوجه به سطح و معنی‌داری بین مؤلفه متغیر مستقل و وابسته، رابطه اندازه حسابرسی و متغیر وابسته کیفیت گزارشگری مالی، معنی‌دار هست. بر اساس ضرایب رگرسیونی می‌توان گفت که رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و اندازه شرکت باکیفیت گزارشگری مالی، مثبت و معنادار است و بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه چهارم پژوهش در **جدول (۷)** ارائه شده است:

جدول (۷) نتایج آزمون چهارم پژوهش

Table (7) The result of the forth Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACInd + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times ACInd) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۵/۸۰	-۰/۳۸	عدد ثابت
معنی‌دار است	۰/۰۲	۲/۱۸	۰/۰۲	ACInd
معنی‌دار است	۰/۰۴	۲/۰۳	۰/۰۰	AQ
معنی‌دار است	۰/۰۱	۲/۴۰	۰/۵۳	ACInd×AQ
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۶/۹۵	-۰/۱۳	Lev
معنی‌دار است	۰/۰۰	۲/۷۹	۰/۷۵	Size
۱۱/۸۶	آماره F		۰/۱۲	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۱۱	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۴				

جدول (۷) ضرایب مربوط به مدل رگرسیونی فرضیه چهارم را نشان می‌دهد. طبق یافته‌های مندرج در این جدول رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مثبت و معنادار است. ضریب اثر تعاملی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی مثبت و معنادار است؛ لذا کیفیت حسابرسی بر رابطه بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی نقش تعدیل‌کنندگی ایفا می‌کند. همچنین بین اندازه شرکت و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ اما رابطه بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه منفی و معنادار است.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه پنجم پژوهش در **جدول (۸)** ارائه شده است:

جدول (۸) نتایج آزمون فرضیه پنجم پژوهش

Table (8) The result of the fifth Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACInd + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times ACFS) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی‌دار است	۰/۰۰	۱۰/۲۳	۰/۳۱	عدد ثابت
معنی‌دار است	۰/۰۰	۲/۸۲	۰/۰۰	ACFS
معنی‌دار است	۰/۰۱	۲/۴۰	۰/۵۳	AQ
معنی‌دار است	۰/۰۱	۲/۵۴	۰/۰۹	ACFS×AQ
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۶/۶۷	-۰/۱۳	Lev

معنی‌دار است	۰/۰۰	۳/۴۶	۰/۰۲	Size
۹/۲۴	آماره F		۰/۱۶	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۱۵	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۳				

جدول (۸) ضرایب مربوط به مدل رگرسیونی فرضیه پنجم را نشان می‌دهد. طبق یافته‌های مندرج در این جدول رابطه بین تخصص مالی کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مثبت و معنادار است. ضریب اثر تعاملی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین تجربه مالی کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی مثبت و معنادار است؛ لذا کیفیت حسابرسی بر رابطه بین تجربه مالی کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی نقش تعدیل‌کنندگی ایفا می‌کند. همچنین بین اندازه شرکت و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ اما رابطه بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه منفی و معنادار است.

نتایج آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره برای فرضیه فرعی ششم پژوهش در **جدول (۹)** ارائه شده

است:

جدول (۹) نتایج آزمون فرضیه ششم پژوهش

Table (9) The result of the sixth Hypotheses test

$ACC = \beta_0 + \beta_1 ACInd + \beta_2 AQ + \beta_3 (AQ \times ACSize) + \beta_4 Leverage + \beta_5 Size + \epsilon$				
نتیجه	سطح معناداری	آماره تی	ضرایب رگرسیونی	متغیرها
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۱۰/۴۵	-۰/۲۹	عدد ثابت
معنی‌دار است	۰/۰۰	۲/۹۵	۰/۰۲	ACSize
معنی‌دار است	۰/۰۲	۲/۱۸	۰/۰۴	AQ
معنی‌دار است	۰/۰۰	۲/۶۸	۰/۰	ACSize×AQ
معنی‌دار است	۰/۰۰	-۶/۷۳	-۰/۱۳	Lev
معنی‌دار است	۰/۰۲	۲/۲۴	۰/۳۹	Size
۱۲/۰۸	آماره F		۰/۱۶	ضریب تعیین
۰/۰۰	سطح معناداری آماره F		۰/۱۵	ضریب تعیین تعدیل شده
آماره دوربین واتسون: ۱/۹۴				

جدول (۹) ضرایب مربوط به مدل رگرسیونی فرضیه ششم را نشان می‌دهد. طبق یافته‌های مندرج در **جدول (۹)** رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مثبت و معنادار است. ضریب اثر تعاملی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت

گزارشگری مالی مثبت و معنادار است. لذا کیفیت حسابرسی بر رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی نقش تعدیل‌کنندگی ایفا می‌کند. همچنین بین اندازه شرکت و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ اما رابطه بین اهرم مالی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه منفی و معنادار است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی با تمرکز بر نقش تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی انجام شده است. در حمایت از استدلال فرضیه‌های آزمون شده، شواهد تجربی نشان می‌دهد که ویژگی‌های کمیته حسابرسی (استقلال، تخصص مالی و اندازه کمیته حسابرسی) باکیفیت گزارشگری مالی رابطه معناداری دارند و موجب بهبود صورت‌های مالی می‌گردند. علاوه بر این روابط بین کیفیت حسابرسی، کمیته حسابرسی و کیفیت ارقام تعهدی، شکاف موجود در ادبیات را پر می‌کند و در نتیجه درک نظریه نمایندگی را تقویت می‌کند. نتایج آزمون فرضیه اول نشان می‌دهد که بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بیانگر این موضوع است که اعضای مستقل کمیته حسابرسی که از مدیریت مستقل هستند، عملکرد مؤثری دارند و موجب می‌گردند و از تأثیرات و دخالت‌های نابجای مدیران شرکت‌ها جلوگیری می‌نمایند. نتایج این پژوهش همسو با پژوهش **نخعی و حیدری نسب (۱۳۹۸)** و برخلاف نتایج پژوهش **مردسی (۲۰۲۱)** هست. نتایج آزمون فرضیه دوم نشان می‌دهد که بین تجربه مالی اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بیانگر این موضوع است که اعضای کمیته حسابرسی که دانش حسابداری یا پس‌زمینه‌ای از امور مالی دارند، توانایی کمیته حسابرسی برای اطمینان از کار حسابرس مستقل افزایش یافته و این اعضا با دانش و تخصص مالی خود و کسب اطمینان معقول نسبت به قابلیت اطمینان و به‌موقع بودن گزارش‌های مالی شرکت، موجب افزایش کیفیت گزارشگری مالی می‌شوند. نتایج این پژوهش همسو با پژوهش **مردسی (۲۰۲۱)** و برخلاف نتایج پژوهش **نصیرزاده و همکاران (۱۳۹۶)** است. نتایج آزمون فرضیه سوم نشان می‌دهد که بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بیانگر این موضوع است که کمیته حسابرسی بزرگ‌تر، قدرت بیشتری خواهد داشت و در پی آن نظارت بهتری خواهد داشت. نتایج این پژوهش همسو با پژوهش **ضالیوال و همکاران (۲۰۱۰)** و برخلاف نتایج پژوهش **مردسی (۲۰۲۱)** است. نتایج آزمون فرضیه‌های چهارم، پنجم و ششم نشان داد که کیفیت حسابرسی موجب بهبود رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی می‌شود و بیانگر این موضوع است انتظار

کمیته حسابرسی برای رسیدگی شدن سیستم حسابداری مدنظر شرکت توسط نهادهای حرفه‌ای مانند سازمان حسابرسی، به منزله پاسخگوتر دیدن خود نسبت به کیفیت اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی است. سازمان حسابرسی متشکل از گروهی متخصصان حرفه‌ای و باتجربه در حوزه‌های مختلف است. این سازمان بررسی موشکافانه‌تر، دقیق‌تر و باکیفیت‌تری نسبت به مؤسسات حسابرسی انجام خواهد داد. این موضوع در حالی است که اگر اشتباه یا تقلبی در صورت‌های مالی توسط حسابرس کشف گردد، به‌احتمال زیاد اعتبار اعضای کمیته حسابرسی همانند استقلال خدشه‌دار خواهد شد. از طرفی دیگر در صورت نبودن تخصص بین اعضای کمیته حسابرسی، مشکلات عدیده‌ای در انتخاب حسابرس به وجود خواهد آمد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد کمیته متخصص تمایل دارد تا گزارش باکیفیت‌تری دریافت نماید؛ بنابراین انتخاب مؤسسات حسابرسی بزرگ همانند سازمان حسابرسی گزینه مناسبی خواهد بود. در کنار این موارد باید گفت باتوجه‌به نوع شرکت‌ها و شرایط آن‌ها، معمولاً شرکت‌های بورسی با مالکیت نهادی و دولتی دارای اعضای ۵ نفره می‌باشند و تمایل آن‌ها بیشتر به سمت سازمان حسابرسی خواهد بود تا بتوانند خود را در سال‌های آتی در برابر هرگونه انتقاد محافظت نمایند و در شرکت مزبور ماندگار شوند؛ بنابراین با حداکثر آراء مجمع را ترغیب به انتخاب سازمان حسابرسی می‌نمایند که این موضوع خود کمک شایانی به بهبود کیفیت گزارش‌ها و درنهایت صورت‌های مالی قابل‌اتکا خواهد کرد؛ لذا مطابق با نتایج پژوهش حاضر همان‌طور که انتظار می‌رفت زمانی که واحد اقتصادی توسط سازمان حسابرسی، حسابرسی می‌شود اعضای کمیته حسابرسی برای درمان‌ماندن از بی‌اعتباری و ازدست‌دادن بازار کار، شرح وظایف خود را باکیفیت بالاتری انجام خواهند داد تا بتوانند نسبت به عملکرد خود در حوزه گزارشگری مالی، پاسخگو باشند. باتوجه‌به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش به مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران پیشنهاد می‌گردد با به‌کارگیری نیروهای باتجربه، زبده و حرفه‌ای در مؤسسات خود، باعث افزایش کیفیت فرایند حسابرسی گردند.

۶- منابع

- خانی، ذبیح الله؛ رجب دری، حسین. (۱۴۰۰). رابطه کیفیت حسابرسی و واکنش تأخیری قیمت سهام با نقش تعدیلگر عدم تقارن اطلاعاتی. *پیشرفت‌های مالی و سرمایه‌گذاری*، ۲(۲)، ۱۵۹-۱۳۹.
- داداشی، ایمان؛ نوروزی، محمد. (۱۳۹۷). ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی مبتنی بر معادلات ساختاری. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۸(۴)، ۲۷۲-۲۵۱.
- شجاع الله کائی، طاهره؛ نیک‌کار، بهزاد. (۱۳۹۷). آزمون ارتباط استقلال هیات مدیره، اندازه هیات مدیره و کیفیت حسابرسی با اجتناب مالیاتی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۷(۲۸)، ۱۴-۱.

فخاری، حسین؛ محمدی، جواد؛ حسن نتاج کردی، محسن. (۱۳۹۴). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۲ (۴۶)، ۱۵۴-۱۳۰.

نخعی، حبیب‌الله؛ حیدری نسب، سمانه. (۱۳۹۸). تأثیر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۲ (۱۴)، ۵۶-۴۲.

نصیرزاده، فرزانه؛ اورادی، جواد؛ رجبعلی زاده، جواد. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی. *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، ۶ (۲۴)، ۵۲-۳۹.

ودیعی، محمدحسین؛ نوروزی، محمد؛ قدرتی زوارم، عباس؛ تیموریور، سهیلا. (۱۳۹۸). بررسی نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود. *دانش حسابرسی*، ۱۹ (۷۴)، ۱۰۷-۱۲۶.

- Akeju, J. B., & Babatunde, A. A. (2017). Corporate governance and financial reporting quality in Nigeria. *International Journal of Information Research and Review*, 4(2), 3749-3753.
- Ball, R., Jayaraman, S., & Shivakumar, L. (2011). Audited Financial Reporting and Voluntary Disclosure as Complements: A Test of the Confirmation Hypothesis. *SSRN Electronic Journal*.
- Bédard, J., & Gendron, Y. (2010). Strengthening the Financial Reporting System: Can Audit Committees Deliver? *International Journal of Auditing*.
- Benston, G. J., & Hartgraves, A. L. (2002). Enron: what happened and what we can learn from it. *Journal of Accounting and Public Policy*, 21(2), 105-127.
- Biddle, G. C., Hilary, G., & Verdi, R. S. (2009). How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency? *SSRN Electronic Journal*.
- Chen, J., Dong, W., Li, S., & Zhang, Y. (Tony). (2018). Perceived audit quality, state ownership, and stock price delay: evidence from China. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 25(1-2), 253-275.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. (2017). Enterprise Risk Management and the Financial Reporting Process: The Experiences of Audit Committee Members, CFOs, and External Auditors. *Contemporary Accounting Research*, 34(2), 1178-1209.
- Dadashi, I., Norouzi, M. (2018). A Model to Explain Effectiveness of Audit Committees on Audit Quality based on Structural Equations. *Empirical Research in Accounting*, 8(4), 251-272. [In Persian].
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199.
- DeFond, M. L., & Zhang, J. (2014). A Review of Archival Auditing Research. *SSRN Electronic Journal*.
- DeFond, M. L., Hann, R. N., & Hu, X. (2005). Does the Market Value Financial Expertise on Audit Committees of Boards of Directors? *SSRN Electronic Journal*.

- Dhaliwal, D. S., Naiker, V., & Navissi, F. (2010). The Association Between Accruals Quality and the Characteristics of Accounting Experts and Mix of Expertise on Audit Committees. *SSRN Electronic Journal*.
- Fakhari, H., Mohammadi, J., Hasannataj Kordi, M. (2015). An Investigation of the Audit Committee Characteristics Effects on Real Earnings Management. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 12(46), 130-154. [In Persian].
- Francis, J. R., Pinnuck, M. L., & Watanabe, O. (2013). Auditor Style and Financial Statement Comparability. *The Accounting Review*, 89(2), 605–633.
- Jiang, F., & Kim, K. A. (2015). Corporate governance in China: A modern perspective. *Journal of Corporate Finance*, 32, 190–216.
- Jiraporn, P., Chintrakarn, P., Tong, S., & Treepongkaruna, S. (2018). Does board independence substitute for external audit quality? Evidence from an exogenous regulatory shock. *Australian Journal of Management*, 43(1), 27-41.
- Jonas, G. J., & Blanchet, J. (2000). Assessing Quality of Financial Reporting. *Accounting Horizons*, 14(3), 353–363.
- Khani, Z., Rajabdorri, H. (2021). The Relationship between Audit Quality and Stock Price Delay with Moderating Role of Information Asymmetry. *Advances in Finance and Investment*, 2(2), 139-159. [In Persian].
- Mardessi, S. (2021). Audit committee and financial reporting quality: the moderating effect of audit quality. *Journal of Financial Crime*, ahead-of-print(ahead-of-print).
- McMullen, D. A. (1996). Audit committee performance: An investigation of the consequences associated with audit committees. *Auditing*, 15(1), 87.
- McNichols, M. F. (2000). Research design issues in earnings management studies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 19(4-5), 313–345.
- Nakhaee, H., Heidari Nasb, S. (2019). Impact of Quality of Internal Audit Performance and Audit Committee on Financial Reporting Quality of Tehran Stock Exchange Companies. *Journal of Accounting and Management Vision*, 2(14), 42-56. [In Persian].
- Nassir Zadeh, F., Oradi, J., Rajabalizadeh, J. (2017). Audit Committee Characteristics and Earnings Management Through Accrual-Based. *Accounting and Auditing Studies*, 6(24), 39-52. [In Persian].
- Okoye, E. I., & Ofogebu, G. N. (2011). The Relevance of Accounting and Auditing Standards in Corporate Financial Reporting in Nigeria; Emphasis on Compliance. *Papers.ssrn.com*.
- Olowokure, O. A., Tanko, M., & Nyor, T. (2016). Firm Structural Characteristics and Financial Reporting Quality of Listed Deposit Money Banks in Nigeria. *International Business Research*, 9(1), 106.
- Piotroski, J. D., & Wong, T. J. (2012). Institutions and information environment of Chinese listed firms. *Capitalizing China*, (2), 201-242.
- Rajgopal, S., Srinivasan, S., & Zheng, X. (2019). Measuring Audit Quality. *SSRN Electronic Journal*.

- Salehi, M., Moradi, M., & Paiydarmanesh, N. (2017). The Effect of Corporate Governance and Audit Quality on Disclosure Quality: Evidence from Tehran Stock Exchange. *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences*, 25(1), 32-48.
- Shoja Ielekaei, T., Nikkar, B. (2018). Test of independence of the board of directors, board size and audit quality with tax avoidance. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 7(28), 1-14. [In Persian].
- Smith, S.R. (2003), Audit Committees: Combined Code Guidance, Financial Reporting Council, London. substitute for external audit quality? Evidence from an exogenous regulatory shock, *Australian*.
- Vadiei, M., Norouzi, M., Ghodrati, A, Teimorpour. (2019). Investigating the moderating role of audit quality on the relationship between the effectiveness of the audit committee and earnings management. *Journal of Audit Science*, 19(74), 107-126. [In Persian].
- Wright, D. W. (1996). Evidence on the Relation Between Corporate Governance Characteristics and the Quality of Financial Reporting. *SSRN Electronic Journal*.

Effect of Audit Quality on the Relationship Between Audit committee characteristics and financial reporting quality

Seyed Hossein Nasle Mosavi¹, Ebrahim Enayatpour Shiadeh²,
Arash Azinfar³

Abstract

Financial Reporting Quality is one of the most important effective factors in decision making of investors. Therfor, The main objective of this study was to Relationship Between characteristics of the Audit committee and financial reporting quality proxied by accrual quality. To Further clarify the mentioned links, this study empirically assesses the moderating effect of audit quality. This study is based on a sample consisting of 120 in the companies listed in Tehran Stock Exchange. The sample of the research consists of 120 companies listed on Tehran stoch exchange during the period from 2014 – 2019. This study has applied multiple regression to test hypotheses and EVIEWS 10 software is used for analysis of data. The findings showed that Findings showed that there is a positive and significant relationship between the characteristics of the audit committee and the quality of financial reporting. Also, audit quality has a positive and significant effect on the relationship between the characteristics of the audit committee and the quality of financial reporting.

Keywords: Audit Committee, financial reporting quality, Audit Quality.

JEL Classification: G29, M42.

---

1. Department of Accounting, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.
(Corresponding Author). nseyedhossein2@yahoo.com
2. Department of Accounting, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.
3. Department of Accounting, Qaemshahr Branch, Islamic Azad University, Qaemshahr, Iran.